

vezilo

GLASILO BELOKRANJSKE
TRIKOTAŽNE INDUSTRIJE

ni), kot jih določa 28. člen TSSP in 32. člen statuta DO Beti. Razen teh kriterijev lahko TOZD izjemoma določi osebo, ki bi se obravnavala po kadrovskih kriterijih iz izločene mase za te namene.

8. člen

DO Beti vplaga obvezni prispevek v občinski solidarnostni stanovanjski sklad, s katerim razpolaga samoupravna stanovanjska skupnost. Delavec lahko istočasno prosi za pridobitev stanovanjske pravice v DO in pri solidarnostnem skladu občine, kjer je sedež TOZD, v kateri je zaposlen. Za pridobitev pravic iz solidarnostnega stanovanjskega sklada se uporabljajo določila splošnih aktov samoupravne stanovanjske skupnosti.

Javna razprava o stanovanjskem pravilniku

Ker je pravilnik o pogojih in merilih za pridobivanje družbenih stanovanj in stanovanjskih kreditov rezultat stanovanjske politike, ki sega do slehernega delavca, je zaželeno, da se vsi aktivno vključimo v javno razpravo. Do konca meseca marca naj imajo sestanke vse samoupravne delovne skupine, ki naj pošljejo pismene pripombe na odbor za kadre, delovne in življenjske pogoje ter stanovanjsko politiko. Ožja delovna skupina bo proučila vse pripombe in bo posredovala prečiščeni tekst delav-

skemu svetu delovne organizacije v prvi polovici aprila. S tem postopkom je treba pohiteti, ker želimo letos prej razdeliti stanovanjska sredstva.

Osnutek pravilnika upošteva enotna merila, ki jih priporočajo republiški sindikati vsem delovnim organizacijam, s čimer se zagotavlja enakopravnost delavcev, ne glede na to, kje so zaposleni. S tem se želi doseči enotna stanovanjska in socialna politika v združenem delu.

NIKOLA PODREBARAC

njo se vodijo na skupnem računu, evidenčno pa po TOZD.

Sredstva sklada za stanovanjsko izgradnjo se lahko koristijo:

- Za izgradnjo stanovanj, s katerimi razpolaga DO oziroma TOZD in se oddajajo delavcem, članom kolektiva.
- Za izgradnjo stanovanj za družine delavcev, katerih stanovanjske hiše ali stanovanja bo treba rušiti za potrebe DO.
- Za dajanje posojil (upravičnim) delavcem DO Beti za individualno gradnjo.

4. člen

TOZD v Metliki združujejo v skupni sklad za stanovanjsko izgradnjo vsa sredstva po enotnem prispevku od OD, za katerega se vse TOZD dogovorijo pri sprejemanju letnega gospodarskega načrta. Stanovanja in posojila se delijo po prednostni listi, ki je enotna za vse TOZD in skupne službe v Metliki.

TOZD lahko nameni za stanovanjsko izgradnjo tudi del dohodka, s katerim samostojno razpolaga.

5. člen

Po 95. členu TSSP, dislocirane TOZD samostojno razpolagajo s tistim delom enotno sprejetega prispevka za stanovanjsko izgradnjo, ki ostane po združitvi dogovorjenega dela sredstev za delavce v DSSS.

Dislocirana TOZD lahko posodi ves svoj stanovanjski prispevek v skupno združena sredstva za več let, da bi s tem pridobila pravico do enakih solidarnostnih posojil drugih TOZD za večje stanovanjske načrte.

6. člen

Z vsakoletnim gospodarskim načrtom se od skupnih stanovanjskih sredstev najprej določi delež za kadrovska stanovanja, odvisno od tekoče kadrovske politike. Obenem se določi tudi razmerje sredstev za individualno in družbeno izgradnjo.

7. člen

Upravičenci do kadrovskih stanovanj so predvsem delavci s posebnimi pooblastili in odgovornostmi (vodilni in vodstve-

9. člen

Namen uporabe in dokončna razdelitev stanovanjskih sredstev se izvrši enkrat na leto, takoj po zaključnem računu, v skladu s 6. členom tega pravilnika.

10. člen

Prošnjo za dodelitev družbenega stanovanja lahko vloži vsak delavec, ki je v rednem delovnem razmerju v delovni organizaciji in upokojenec, ki je bil v DO Beti zaposlen najmanj 10 let pred upokojitvijo, če so podani naslednji pogoji:

- da sploh nima stanovanja ali da ima glede na število družinskih članov premajhno stanovanje;
- da je njegovo sedanje stanovanje toliko oddaljeno od delovnega mesta, da ni mogoč vsakodnevni prevoz na delo;
- če delavec stanuje v nezdravem in za bivanje neprimernem stanovanju;
- če stanuje kot podstanovalec ali sostanovalec.

11. člen

V prošnji za pridobitev družbenega stanovanja mora delavec navesti resnična dejstva, ki vplivajo na odločitev o dodelitvi družbenega stanovanja. Opisati mora predvsem sedanje stanovanjske razmere ter socialno in zdravstveno stanje v družini.

(nadaljevanje na 2. strani)

OSNUTEK PRAVILNIKA

Na podlagi zakona o stanovanjskih razmerjih (Ur. list SRS št. 18/74) in na podlagi 124. člena TSSP je delavski svet DO „Beti“ na svoji redni seji dne sprejel

PRAVILNIK

o pogojih in merilih za pridobivanje družbenih stanovanj in stanovanjskega posojila.

I. SPLOŠNE DOLOČBE

**JAVNA
RAZPRAVA**

1. člen

S tem pravilnikom se določajo pogoji, merila in postopek za dodeljevanje stanovanj in stanovanjskih posojil delavcem delovne organizacije Beti Metlika.

2. člen

Viri sredstev sklada za stanovanjsko izgradnjo so:

- Sredstva iz dogovorjenega prispevka od bruto OD.
- Sredstva povišanega stanovanjskega prispevka.
- Sredstva sklada skupne porabe, namenjena za stanovanjsko izgradnjo po zaključnem računu.
- Iz solidarnostnega sklada, ki ostane po delitvi sredstev.
- Sredstva odplačil individualnih kreditov.
- Sredstva kreditov, pridobljenih pri bankah.

3. člen

Sredstva sklada za stanovanjsko izgradnjo združujejo vse TOZD v skladu s samoupravnim sporazumom, da bi pridobile pravico do stanovanj, zgrajenih z družbenimi sredstvi. Sredstva sklada za stanovanjsko izgrad-

JAVNA RAZPRAVA

(nadaljevanje s 1. strani)

Prošnje se naslovijo na odbor za kadre, delovne in življenjske pogoje ter stanovanjsko politiko do 28. 2. vsako leto. Komisija za stanovanjska vprašanja pri zgoraj navedenem odboru pa preveri in ugotovi resničnost v prošnji navedenih dejstev in po potrebi zahteva dopolnitev prošnje ter dodatna dokazila.

12. člen

Prošnjo za dodelitev družbenega stanovanja ne more vložiti delavec, ki:

- je sam ali njegov zakonec lastnik stanovanja ali stanovanjske hiše;
- je lastnik počitniške hišice, ki ima vse osnovne in pomožne prostore;
- je lastnik več kot enega avtomobila.

13. člen

Kriteriji za točkovanje, po katerih se oblikuje prednostna lista, so naslednji:

- a) delovna doba v DO
- b) skupna delovna doba
- c) pomembnost delovnega mesta po sistemizaciji
- d) strokovna izobrazba
- e) uspešnost in prizadevnost pri delu
- f) zdravstveno stanje prosilca in njegovih družinskih članov
- g) sedanje stanovanjske razmere (soc. ogrož.)
- i) lastna udeležba delavca pri pridobitvi stanovanja DO
- j) soudeležba DO, pri kateri je zaposlen zakonec prosilca

14. člen

Če sta v DO zaposlena dva ali več članov družinske skupnosti, se opravi točkovanje po vseh kriterijih za tistega člana, ki ima boljše pogoje za pridobitev stanovanja, drugemu članu pa se upoštevajo samo točke pod a, b, c, d in e 13. člena tega pravilnika. Tretjemu in ostalim članom se točke ne upoštevajo.

15. člen

KRITERIJI POMEMBNOСТИ V TOČKAH

- a) Delovna doba v DO: maks. - 20 točk

- Za vsako leto zaposlitve v „Beti“ se upošteva 1 točka
- b) Skupna delovna doba delavca: maks. - 15 točk
- za vsaki dve leti zaposlitve izven DO „Beti“ se upošteva ena točka

- c) Pomembnost del. mesta: maks. - 20 točk

Pri tem kriteriju se upošteva 5 točk za najnižje ocenjeno delovno mesto po sistemizaciji in 20 točk za najvišje ocenjeno delovno mesto, pri čemer so že zaradi kadrovskega kriterija izvzeta vodilna in vodstvena delovna mesta. Število točk za delovna mesta med najnižje in najvišje ocenjenim delovnim mestom se določi glede na vmesno oceno posameznega delovnega mesta.

- d) Strokovna izobrazba: maks. - 20 točk

- nekvalificirani in polkvalific. delavec - 4 točke
- kvalificirani in delavec z nepopolno srednjo šolo - 8 točk

- delavec s srednjo šolo ali visoko kvalifikacijo - 12 točk

- delavci z višjo strokovno izobrazbo - 15 točk

- delavci z visoko izobrazbo - 20 točk

- e) Uspešnost in prizadevnost pri delu: maks. - 20 točk

- ocenjuje komisija za kadre v TOZD ali DSSS in en član kolegijskega poslovnega organa izven TOZD, ki ga določi komisija za stanovanjska vprašanja.

- Ocene so:
- nezadovoljiv 0 točk
 - zadovoljiv 5 točk
 - dober 10 točk
 - uspešen 15 točk
 - zelo uspešen 20 točk

- Število točk, dobljenih pri oceni kriterija uspešnost in prizadevnost pri delu, se zmanjša na polovico, če je bil prosilcu izrečen disciplinski ukrep, ki je še v evidenci.

- Delavcu, kateremu je bila v času enega leta do dneva ocenjevanja uspešnosti izrečena javna pohvala ali priznanje za uspešnost in prizadevnost pri delu, se upošteva maksimalno število točk po tem kriteriju.

- f) Zdravstveno stanje prosilca in njegovih družinskih članov: maks. - 20 točk

- Po tem kriteriju se upoštevajo:

- stopnja invalidnosti, poklicne bolezni in ostala kronična obolenja;
- oceno zdravstvenega stanja poda predstojnik zdravstvenega doma v Metliki oziroma njegov namestnik. Po tej oceni se izvrši naslednje točkovanje:

- dobro 0 točk
- ogroženo 5 točk
- slabo 10 točk
- zelo sl. 15 točk
- kritično 20 točk
- g) Sedanje stanovanjske razmere: maks. - 30 točk

DO višja ali nižja od 50 % se v enakem % korigira število točk prosilca.

16. člen

V primeru, da imata dva ali več prosilcev enako število

| | Samci | družina z enim otrokom | družina z 2 in več otroki |
|---|-------|------------------------|---------------------------|
| - podnajemnik v slabih stanov. razmerah | 20 | 25 | 30 |
| - podnajemnik v dobrih stan. razmerah | 15 | 20 | 25 |
| - sostanovalec pri starših ali sorodnikih | 10 | 15 | 20 |
| - neustrezno družbeno stanovanje glede pogojev bivanja (vlaga, brez pom. prostorov) | 5 | 10 | 15 |
| - neustrezno družbeno stanovanje glede na velikost (manj kot 10m ² na člana) | - | - | 10 |
| - družbeno stanovanje z manj kot 15 m ² na člana | - | - | 5 |

Stanovanjske razmere se ocenijo na podlagi ogleda stanovanja, ki ga opravijo trije člani stanovanjske komisije.

- h) Dohodek na člana družine /stopnja socialne ogroženosti: maks. - 20 točk

Stopnjo socialne ogroženosti se ocenjuje glede na upravičenost do otroškega dodatka. Pri tem kriteriju dobijo točke samo tisti delavci, ki prejemajo otroški dodatek po zakonsko določenih kategorijah glede na dohodek na člana družine.

- 4 kategorija je 5 točk
- 3 kategorija je 10 točk
- 2 kategorija je 15 točk
- 1 kategorija je 20 točk

- i) Lastna udeležba delavca pri pridobitvi stanovanja DO: maks. - 40 točk

- za vsak vloženi povprečni lanskoletni osebni dohodek prosilca se štejeta 2 točki.

- Med delavcem in delovno organizacijo se sklene posojilna pogodba, s katero se določijo pravice in dolžnosti iz posojilnega razmerja. Delavec mora vplačati soudeležbo, do vselitve v stanovanje. DO vrača delavcu znesek soudeležbe v polletnih anuitetah tako, da se celotni znesek vrne delavcu v 8 letih. Obrestna mera je 4 %.

- j) Soudeležba delovne organizacije, pri kateri je zaposlen zakonec prosilca.

- Če druga delovna organizacija prispeva 50 % vrednosti stanovanja, se ugotovljeno število točk prosilca poveča za 50 %.

- Če pa je soudeležba druge

točk, ima prednost pri dodelitvi stanovanja prosilec, ki ima večje število točk po kriteriju delovne dobe v „Beti“.

POSTOPEK DODELJEVANJA STANOVANJ:

17. člen

Na podlagi ustreznih in utemeljenih prošenj ter vseh potrebnih dokazil komisija za stanovanjska vprašanja opravi točkovanje po kriterijih 15. člena tega pravilnika in na podlagi tega izdela vrstni red prosilcev glede na število točk in konkretni predlog dodelitve stanovanj. Predlog odstopi v potrditev odboru za kadre, delovne in življenjske pogoje ter stanovanjsko politiko.

18. člen

Odbor za kadre, delovne in življenjske pogoje ter stanovanjsko politiko izda sklep o dodelitvi stanovanja, ki se vroči prizadetemu delavcu in objavi na oglasnih deskah v delovni organizaciji. Zoper sklep o dodelitvi stanovanja se lahko vložijo pritožbe na delavski svet DO v roku 15 dni po vročitvi sklepa. Sklep delavskega sveta DO je dokončen.

19. člen

Na podlagi pravnomočnega sklepa o oddaji stanovanj kadrovskega splošni sektor izda odločbo o pridobitvi stanovanjske pravice na stanovanju, ki mora biti obrazložena.

(nadaljevanje na 3. strani)

JAVNA RAZPRAVA

(nadaljevanje z 2. strani)

Delavec, ki mu je stanovanje dodeljeno, se sme vseliti šele potem, ko je sklenjena stanovanjska pogodba.

Stanovanjsko pogodbo skleneta imetnik stanovanjske pravice in stanovanjska skupnost na podlagi odločbe stanodajalca o oddaji stanovanja.

20. člen

Delavec ne sme zamenjati stanovanja, ki ga je dobil po pogojih in kriterijih tega pravilnika z drugim imetnikom stanovanjske pravice brez soglasja delovne organizacije – stanodajalca.

21. člen

Ob izselitvi iz stanovanja mora imetnik stanovanjske pravice obvestiti delovno organizacijo, da komisijsko prevzame stanovanje. Komisijo sestavljajo: predsednik stanovanjske komisije, predstavnik stanovanjske skupnosti in en član samoupravne delavske kontrole.

DODELJEVANJE POSOJIL ZA STANOVANJSKO IZGRADNJO

Dolgoročna posojila:

22. člen

DO „Beti“ Metlika daje stanovanjska posojila za gradnjo ali nakup stanovanjskih hiš:

- za nakup stanovanj v družbeni ali privatni lasti;
- za dograditev, popravilo oz. obnovo stanovanj in stanovanjskih hiš.

23. člen

Prošnjo za dodelitev stanovanjskega posojila lahko vloži vsak delavec, ki je v rednem delovnem razmerju s polnim delovnim časom in upokojenec, ki so bili vsaj 10 let pred upokojitvijo zaposleni v DO „Beti“ in si z lastnimi sredstvi ne morejo rešiti svojega stanovanjskega problema. Prošnjo je treba vložiti najkasneje do 28. 2. za + koče leto

24. člen

Prošnji za dodelitev stanovanjskega posojila mora delavec priložiti pogodbo o namenskem

stanovanjskem varčevanju, če nima hiše dograjene do 3 faze. Prosi lahko samo za takšen znesek posojila, kot ga bo po pogodbi o namenskem stanovanjskem varčevanju dobil pri banki.

25. člen

Najvišji znesek posojila, ki ga lahko dobi delavec v DO „Beti“ Metlika znaša 200.000 din v realni vrednosti dinarja v letu 1977. Pri ugotavljanju realne vrednosti posojil prejšnjih let se uporabijo indeksi povečanja cen (razvrednotenja denarja) po določenih zavoda za statistiko SRS.

26. člen

Pravico uporabe sredstev kredita imajo delavci, ki gradijo hišo do 15 km oddaljenosti od sedeža TOZD in imajo gradbeno dovoljenje.

27. člen

Pravico koriščenja kredita imajo delavci, ki so zaposleni najmanj dve leti v DO. Delavcem, ki imajo dograjeno hišo do 3 faze, ni potrebno namensko varčevanje. Prošijo naj takšen znesek posojila, ki bi jim zadoščal za vselitev. Kot pogoj za normalno bivanje se smatra: izdelani dve sobi, kuhinja in sanitarije. Stanovanjske razmere prosilca in potrebna sredstva za vselitev ocenijo trije člani stanovanjske komisije in vodja investicij in vzdrževanje v „Beti“.

28. člen

Prednost pri dodelitvi stanovanjskega posojila imajo tisti delavci, ki bivajo v neprimernih prostorih in imajo možnosti za hitrejšo vselitev.

29. člen

Delavci, ki stanujejo v družbenem stanovanju, ki so ga dobili v uporabo od DO „Beti“ lahko dobijo stanovanjsko posojilo, če se s pogodbo zavežejo, da bodo izpraznili stanovanje v roku, ki ne sme biti daljši od 2 let od prejema posojila. Prednost pri dodelitvi posojila pa imajo tisti delavci, ki bodo stanovanje prej izpraznili.

30. člen

Če je zaproseni znesek stanovanjskih posojil večji od zneska, namenjenega za privatna posojila, se najprej odobri posojilo tistim delavcem, za katere komisija oceni, da se bodo v tekočem letu lahko selili. Izmed delavcev, ki in enake možnosti za vselitev v tekoče letu, imajo prednost tisti delavci, ki imajo daljšo delovno dobo v „Beti“.

Vsem ostalim prosilcem pa se odobri enak znesek glede na ostanek sredstev za posojila. Če

pa sta v „Beti“ zaposlena zakonca, jima pripada dvakratni enak znesek.

31. člen

Prosilec mora izkoristiti dolgoročno posojilo v roku enega leta od datuma, ko so mu dana sredstva na razpolago. Prosilec je dolžan pričeti z vračanjem dolgoročnega posojila po preteku enega leta od datuma, ko so mu sredstva posojila dana na razpolago.

Najdaljši odplačilni rok ne sme biti daljši od 20 let, mesečni obrok (anuiteta) pa ne sme biti manjši od 350 din. Obrestna mera dolgoročnih posojil znaša 3 %.

32. člen

Delavec, ki uporabi stanovanjsko posojilo za drug namen kot mu je bilo odobreno, mora vrniti prejeta posojilo v roku 3 mesecev potem, ko se je zvedelo za nenamensko koriščenje posojila z 8 % obresti.

JAVNA RAZPRAVA

SREDNJEROČNA POSOJILA:

33. člen

Delavec lahko dobi srednjeročno stanovanjsko posojilo, če se s pogodbo zaveže, da bo odstopil razpolagano pravico delovni organizaciji na stanovanju v hiši, ki je njegova last, za dobo treh let. To stanovanje koristi delavec DO „Beti“ in plačuje lastniku stanovanja najemnine, ki ne sme biti večja od najemnine za stanovanje v družbeni lasti.

34. člen

Najvišji znesek srednjeročnega posojila znaša 80.000 din. Najdaljša doba vračanja je 10 let. Obrestna mera pa je 3 %.

35. člen

Prosilec mora izkoristiti srednjeročno posojilo v roku 6 mesecev od datuma, ko so mu sredstva posojila dana na razpolago. V istem času mora usposobiti stanovanje za koriščenje in ga dati na razpolago DO „Beti“. Prosilec mora pričeti z vračanjem tega posojila po preteku enega leta od odobritve.

36. člen

Če delavec ne izpolni pogojev, pod katerimi je prejel

srednjeročno posojilo, ga mora v celoti vrniti po preteku 3 mesecev, ko so mu zapadli pogoji iz posojilne pogodbe z 8 % obresti.

37. člen

Če delavec prekine delovno razmerje z delovno organizacijo, mora v roku 6 mesecev v celoti povrniti neodplačani del dolgoročnega oziroma srednjeročnega posojila.

POSTOPEK DODELJEVANJA STANOVANJSKIH POSOJIL

38. člen

Na podlagi utemeljenih prošenj in drugih dokazil komisija za stanovanjska vprašanja izdela seznam upravičencev do stanovanjskih posojil in predlaga višino individualnih posojil za posamezne upravičence. Ta predlog odstopi v dokončno potrditveni odboru za kadre, delovne in življenjske pogoje ter stanovanjsko politiko.

Odbor za kadre izda upravičencem sklepe o dodelitvi posojil. Sklep se vroči prosilcu in objavi na oglasni deski. Zoper sklep o odobritvi posojil se lahko vloži pritožba na delavski svet DO v roku 15 dni po vročitvi sklepa. Sklep delavskega sveta je dokončen in se vroči tudi banki, ki vrši za posamezno TOZD bančno poslovanje.

39. člen

Med koristnikom stanovanjskega posojila in posojilodajalcem se sklene pogodba, s katero se natančno določijo pravice in dolžnosti v zvezi z odobrenim posojilom. Delavec sklene tudi ustrezno pogodbo z banko, kjer so določene obveznosti glede zavarovanja posojila.

40. člen

Ta pravilnik začne veljati z dnem, ko ga po javni razpravi potrdi delavski svet DO. Z istim dnem neha veljati pravilnik o pogojih in merilih za pridobivanje stanovanjskega posojila in stanovanj v družbeni lasti z dne 26. 9. 1974.

Metlika dne
MINKA ČRNUGELJ
NIKOLA PODREBARAC

JAVNA RAZPRAVA

Športne vesti

6. marca so se začele mladinske športne igre v občini. Tekmovanja potekajo v nogometu, kegljanju in namiznem tenisu. V nogometu je odigrano prvo kolo. Letos po dolgem času ne sodelujejo mladinci delovne organizacije Beti. Le kje so?

— Pred kratkim so košarkarji košarkarskega kluba Beti, ki ne nastopajo za selekcijo, okrepljeni z Medekom in Nemaničem, igrali v Kočevju in izgubili s tamkajšnjim moštvom 103:90. Najučinkovitejši so bili: Medek (37), Jezerinac (20) in Nemanič (15).

— Gradnja nove športne dvorane za osnovno šolo lepo napreduje. Kot kaže, bodo končali z deli meseca maja. Nekdanji trener našega moštva, zdaj Bresta, Borut Bassin je obljubil, da bo prišel na otvoritev dvorane in da bo tudi zaigral v dresu KK Beti.

— Košarkarji—veterani so zelo aktivni. Trenirajo trikrat tedensko in hodijo na prijateljska srečanja v Črnomelj. Kot kaže, se resno pripravljajo na sodelovanje v belokranjski ligi. Največ zasluga za to ima brez dvoma Milan Predovič.

— Tudi košarkarji sosednjega Črnomlja pridno trenirajo in se pripravljajo za tekmovanja. V svoje vrste so povabili izkušenega igralca Karlovca 67 in Beti Jezerinca, ki se še ni dokončno odločil.

— Že dve tekmi nismo videli v selekciji Dolenjske dveh metliških igralcev Medeka in Nemaniča. Najbrž sedanji trener ne „prenaša“ Metličanov.

— Tudi ženske ne zaostajajo v športu. Vsak torek redno telovadijo v domu Partizana. Medse vabijo vse, ki radi telovadijo in ne marajo biti debeli.

STEVICA MEDEK

DOLENJSKA : RUDAR 86:65 (40:43)

Tekma je bila odigrana v Novem mestu pred tristo gledalci. To je bil derbi kola Slovenske lige. Tokrat so Dolenjci premagali Trboveljčane, ki so v prejšnjem kolu premagali do takrat neporaženo moštvo Domžal ter napravili tako tekmovalje še zanimivejše. Tekmo sta sodila Škubin in Rutar in to ne slabo.

DOLENJSKA: P. Seničar 10, Bajt 18, Ivančič 6, Munih 10, Vodovnik 3, Plantan 15, Švinger 24.

RUDAR: Senica 21, Kvas 5, Sevšek 8, Leskovšek 2, Udrih 10, Omahen 10, Potrpin 8, Koval 3.

RADENSKA—POMURJE: DOLENJSKA 58:63 (30:32)

Tekma je bila v Murski Soboti. Obe ekipi sta pokazali slabo igro, ki ne sodi v republiško ligo. Gledalcev je bilo petdeset.

Radenska je zadnjeuvrščeno moštvo, ki bi skoraj presenetilo Dolenjce. Najbolj se je izkazal Švinger in prav njegova zasluga je, da so naši fantje dobili dve točki.

RADENSKA—POMURJE: Mavko 10, Merklin 8, Rajbar 7, Regvard 3, Marinič 1, Semenič 3, Sedonja 10, Madon 5, Robič 9, Sevšek 2.

DOLENJSKA: P. Seničar 6, Bajt 5, Radak 2, Munih 4, Župevc, Ivančič 3, Seničar 5, Beg 2, Vodovnik 3, Plantan 18, Švinger 15.

DOLENJSKA : BREST 83:139 (38:53)

V novomeški dvorani Marof je bilo preko tisoč gledalcev. Za domačine je zaigral trener Bresta in igralec Zadra Krešo Čosić. Domačini so bili enakopravni le prvih deset minut, ko so celo vodili. Čosić je imel v Novomeščanih slabe soigralce, v dresu Bresta pa se je lepo izkazal nekdanji metliški trener Bassin, ki je bil razočaran nad tem, da igra pri Dolenjcih le Švinger.

DOLENJSKA: P. Seničar 10, Bajt, Medek 9, Munih 4, Ivančič 8, Švinger 6, S. Seničar 6, Vodnik 2, Plantan 7, Čosić 31, Nemanič 2.

BREST: Papič 10, Bassin 15, Vujačić 6, Polanec 10, Subotič 2, Jelovac 40, Gvardijančič 16, Križnar 13, Muha 12, Nuhanovič 16.

S. MEDEK

CIBONA II: DOLENJSKA 98:70 (50:40)

To je bila prijateljska tekma v Zagrebu. Trenerji so dali prednost mlajšim igralcem. Na tej tekmi se je zelo izkazal Mišo Švinger, ki je dosegel trideset košev, med Zagrebčani pa sta bila najbolj učinkovita Srič in Pečirko.

S. M.

BELOKRANJSKA LIGA?

O tem, ali bomo v Metliki spet gledali košarko, so raz-

pravljali Belokranjci v Črnomlju. Z naše strani so se pogovora udeležili: Stane Mrvar, Marjan Pavlovič in Milan Predovič. Vzniknila je ideja, da bi imeli Belokranjci svojo ligo in svojo medobčinsko košarkarsko zvezo. V tej ligi bi sodelovala moštva iz Metlike (2), Črnomlja (4), Semiča (2), Dragatuša (1) in morda še kdo. Ob zaključku lige bi nato sestavili selekcijo Bele krajine, ki bi lahko sodelovala tudi v letošnjem tekmovalju. Z izgradnjo nove dvorane bodo izpolnjeni vsi pogoji za ponovno oživitev košarke na našem koncu.

S. MEDEK

TRNOVO : DOLENJSKA 100:104 (53:50)

Tekma je bila odigrana v dvorani Ilirije v Ljubljani pred 50 gledalci. Odlično sta sodila Plevnik (Ljubljana) in Grnič (Murska Sobota). V izredno zanimivem in kvalitetnem srečanju so gostje zaslužno zmagali, četudi tega niso pričakovali. Domačini so vodili domala vso tekmo, gostje pa so se razigrali tik pred koncem in si tako priborili dve pomembni točki v boju za drugo mesto.

TRNOVO: Prelog 4, Jakhel 18, Rochar 6, Kozamernik 27, Matičetov 22, Možina 2, Šager 21.

DOLENJSKA: P. Seničar 10, Bajt 4, Medek 18, Ivančič 16, S. Seničar 8, Plantan 19, Švinger 30.

Prosim za odgovor

Zazvoni telefon. Dvignem slušalko in prisluhnem.

„Koliko dni dopusta pripada delavcu za opravljanje izpita? Kako se plačujejo nadure?“

Skušam pojasniti po svojih močeh, vendar se mi zdi, da bi se z delavcem lažje pogovorila ustmeno, zato ga povabim, naj se zgleda v moji pisarni. Skupaj bi pregledala določila samoupravnih aktov, ki se nanašajo na postavljena vprašanja.

Neznani spraševalec odgovori, da želi dobiti odgovor po telefonu, ker noče, da bi tisti v pisarni izvedeli, kdo vprašuje. Presenečena sem nad odgovorom, saj ne razumem, zakaj sodelavci oziroma „tisti v pisarni“ ne bi smeli poznati tistega, ki zastavlja takšna vprašanja. Ne morem si izbiti iz glave misli, ki vrta o vzrokih za takšno nezaupanje. Morda slabi medsebojni odnosi, nezaupanje v sodelavca, v človeka, ali kaj?

MARIJA ČRNUGELJ



Na sliki posnetek minulega srečanja med Brestom in Dolenjsko

Važno je poročilo

Jurčič je naš prvi resnični pripovednik, Kersnik dober pisatelj, Lužana pa, resnici na ljubo (in morda sebi v sramoto) ne poznam. In ti trije možje so porodili Rokovnjače, ki so jih sindikalne organizacije naših delovnih organizacij podarile kot predstavo ob dnevu žena, da

Prispevek bodoče novinark

Danes se nam je oglasila Mirjana Bezek, srednješolka, ki pa se bo po končanem šolanju odločila za študij novinarstva. V našem glasilu bo večkrat sodelovala s svojimi prispevki. Tako je vsaj obljubila.

Takole piše:

Od 15. do 19. februarja 1977

bi pridobil ta praznik na kvaliteti in da se ne bi spremenil v popivanje in veseljačenje. Za ta premik v kvaliteti praznovanja pa je bilo treba odšteti 16.000 dinarjev, ki so jih Šentjakobčani odnesli v nekdanjo belo prestolnico slovensko.

Kolikor pa sem obveščen – in novice se širijo po Metliki s sončno svetlobo – so pripravljali program za osmi marec folkloriši, tamburaši in recitatorji mladinskega kluba, ki bi, če bi dobili

je bila na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani četrta mednarodna razstava učil in šolske opreme, na kateri je trinštirideset razstavljalcev iz domovine in tujine na tisoč kvadratnih metrih razstavne površine predstavilo funkcionalno notranjo opremo šolskih prostorov za tehnične predmete, kulturne in športne dejavnosti, za prehrano, za prosti čas učencev, pa tudi učna sredstva za individualizacijo pouka ter za skupinski pouk. Razstavljalci se namreč zavedajo, da izpopolnjena izobraževalna tehnologija veliko prispeva k vzgoji in izobraževanju. Seveda pa mora biti

16.000 dinarjev, omlatili s tem denarjem marsikaj, če ne drugega, bi vrnili cvenk mladim, ki so posegli v lasten žep, da so si lahko nabavili instrumente, na katere brenkajo, kadarkoli jih kdo potrebuje, za na Dobravice ali za v dom Partizana. Ali za kam drugam. Tako pa smo raje povabili Ljubljanačane, strpali ljudi v dvorano in v našem poročilu se je kot svetla zvezda pojavil stavek, da smo organizirali gostovanje, ki je na koncu vsega

izobraževalna tehnologija smotrno načrtovana. Razstava je torej veliko pripomogla šolskim ustanovam pri izbiri učnih pripomočkov, s katerimi bi učenec čim bolj približal snov. Posebno pozornost so vzbudila učila za sodoben avdiovizualen način pouka, ki se pri nas vedno bolj uveljavlja: diapozitivi, polarizirani grafoskopi, televizija in podobno.

V okviru te razstave so bili prikazani tudi izdelki učencev devetinšestdesetih srednjih tehničnih in poklicnih šol pri praktičnem in proizvodno tehničnem pouku. Glavni namen razstave je bil prikazati povezavo

zelo uspelo. In pika.

Vedno znova pa bomo brskali po vseh koticah za dinarčki, kadar se bo na naši pisalni mizi pojavila prošnja za denarno pomoč katerikoli ljubiteljski dejavnosti. Takrat bomo kazali na kulturno skupnost, ki naj bi z zbranimi sredstvi nahranila vse prosilce.

Morda pa imajo sindikalne organizacije že kak načrt za praznovanje dneva žena leta 1978?

TONI GAŠPERIČ

dela vzgojno-izobraževalnih organizacij s proizvodnjo v organizacijah združenega dela.

S predstavivijo športnih dresov, trenirk, ročnega dela, s spalnimi srajcami in z modno revijo – bila je v torek in petek – je sodelovala tudi poklicna tekstilna šola Beti.

Z velikim zanimanjem so si razstavljene izdelke učencev srednjih in poklicnih šol ogledali učenci osmih razredov osnovnih šol, saj je marsikomu prav razstava pomagala pri izbiri poklica oziroma nadaljnega študija.

MIRJANA BEZEK

Jugoslovansko Primorje

Jadransko morje je največji in najlepši zaliv Sredozemskega morja. Tisočletja je Jadran pomenil pot za zamenjavo dobrin, za razvoj trgovine in stike s kulturami. Na vzhodnih obalah Jadrana so živel ljudje že v kameni dobi. O tem pričajo nahajališča na otoku Hvaru.

Prva etnična skupina na tem področju pa so bili Iliri. Ti so se delili na številna plemena, od katerih so bili najpomembnejši ob obali: Histri, liburni, Dalmati, Adrijeji itd. O njihovi prisotnosti nam govore izkopane orodja, orožja, nakita in podobno. Iliri so se ukvarjali s poljedelstvom in z živinorejo, bili pa so tudi dobri mornarji in vojaki. Ilirska plemena niso bila enotna – združena, vsako pleme je živelo za sebe, in večkrat so prihajali v medsebojne spore.

V 4. st. pr. n. št. je na ilirsko območje vdrla nova etnična skupina – Kelti, ki pa so se kasneje v glavnem asimilirali z Iliri.

Približno v istem času so se začeli na vzhodni obali Jadrana in na otokih naseljevati Grki.

Bili so dobri trgovci in mornarji in so trgovali vzdolž cele vzhodne jadranske obale.

Da bi zavarovali svoje trgovsko ladje, so začeli Grki kolonizirati dalmatinske otoke. Prva pomembna grška kolonija je bila Issa (Vis), ki so ga v začetku 4. stoletja pr. n. št. osnovali Grki iz Sirakuz. Ostale pomembnejše kolonije so bile ša na Hvaru, Korčuli, v Budvi, Saloni, Trogiru, Puli, Rovinju itd. Med Iliri in Grki je prišlo tudi do sporov in vojn. Znana je bila bitka pri Pharosu (na Hvaru) – leta 239 pr. n. št. Iliri so bili takrat premagani, kajti Grkom so prišli na pomoč Rimljani. Ti so se tudi bojevali z Iliri, kajti na vsak način so želeli zavladati na vzhodni jadranski obali. Kljub junaškemu odporu Ilirov so jih Rimljani končno premagali in to šele v začetku 1. stoletja n. št. (6. – 9. leto). Na tem območju so Rimljani osnovali svojo provinco Ilirik, katero so kasneje razdelili na dve enoti in sicer: na Dalmacijo in na Panonijo. Ilirska plemena so se sčasoma v glavnem romanizirala.

Rimljani pa so tako zavladali nad celotno jadransko obalo in kopnim vse do Donave. Želja, ki so jo gojili, se jim je tako uresničila.

V času rimske nadvlade je obala gospodarsko in kulturno napredovala, podobno kot prej za časa grške kolonizacije. Začeli so graditi mesta, ki so jih povezali z dobrimi cestami. V mestih se je razvilo bogato gospodarsko in kulturno življenje. Nekatera mesta so imela več hramov, slavolokov, mavzolejev, amfiteatrov itd. Izmed najbolj znanih spomenikov iz rimskih časov na naši obali pa sta Dioklecianova palača v Splitu kakor tudi Arena v Puli. Ob delitvi rimskega cesarstva na zahodno in vzhodno polovico (395. leta) sta Istra in Dalmacija prišli pod Zahodno rimsko cesarstvo.

Po propadu Zahodnega rimskega cesarstva (konec 5. stoletja) so ti kraji prišli pod oblast Vzhodnih Gotov. Nato jih je vzel pod svojo zaščito Bizanc. Iz tega časa je znana prekrasna Eufrazijeva bazilika v Poreču. To je ena izmed redkih, popolnoma ohranjenih zgradb v bizantinskem stilu.

V 6. stoletju je sledil prodor Obrov (Avarov) in Sovanov na Balkanski polotok. Bizanc je bil takrat prešibak in se jim ni mo-

gel upirati. Tako je tudi to ozemlje prišlo pod Sovane. V severni del Istre (današnje slovensko primorje) vse do Trsta so se naselili Sovenci, a južneje od njih Hrvati. Staroselci so se pred Slovani umaknili v utrjena mesta. Tako so se prebivalci porušene Salone naselili v utrjeni Dioklecianovi palači, iz katere se je razvil današnji Split, prebivalci Epidaura pa na bližnjo utrjeno Lavo, kjer se kasneje razvije Dubrovnik.

Samo dobro utrjena mesta kot n. pr. Zadar, Trogir, Budva, Kotor itd. so bila kos vpadom Slovanov in Obrov (Avarov). Po porazu Obrov (Avarov) pred Carigradom (626. leta) je obrska (avarska) sila pojenjala in Slovani so se rešili njihove nadoblasti. Slovani, ki so ta območja naselili, so sprejeli krščansko vero ter začeli ustvarjati svoje države. Na jadranski obali (naši) so bile to: Duklja, Zahumlje in Hrvatska.

Največji del obale je zavzemala, podobno kot danes, Hrvatska. Sčasoma so se staroselci – Romani, ki so živel v utrjenih jadranskih mestih, s prišleki – Slovani, ki so vedno bolj prodirali v mesta na naši obali – pomešali in asimilirali.

(nadaljevanje na 7. strani)



VARUJMO OČI.
PREPREČUJMO
SLEPOTO



(nadaljevanje s 5. strani)

Med porodom in pri negi novorojenčka preprečujejo očesno kapavico po Credeju z vkapavanjem 1 % raztopine Argenti nitrici, danes ponekod pa 10 % raztopine sulfonamidnih kapljic. Pravočasno zdravljenje inkluzorne blenoreje (gnoječe se sluznice), ki se pojavi med sedmim in desetim dnevom po porodu, prepreči morebitne zapletljajve, ki bi takoj ali pozneje ogrožale vid. Pravilna prehrana novorojenčka je tudi zelo važna in utegne preprečiti razvoj alimentarnih intoksikacij (zastropitev s hrano) in razvoj keratomalcije (tj. roženične mehčavice).

V otroški dobi velja posebna skrb otrokom, ki imajo strabizem (škiljavico) in začno škiliti. Tu je potrebno ukrepati dovolj zgodaj, morda že v drugem letu, ko otroku po predhodnem pregledu in potrebi predpišemo očala za stalno nošenje s kontrolo na vsakih 6 mesecev.

V predšolski dobi je strabizem (škiljenje) ponovno najvažnejši problem. To stanje zahteva stalno nošenje očal, ne samo za izboljšavo vida, temveč očal, ki so potrebna za tako imenovane očesne vaje, pri katerih zapiramo eno, največkrat tisto oko, ki ne škili, ali tisto, na katero vidimo bolje ali dobro. Takí otroci spadajo na zdravljenje v posebne specializirane ortoptične ambulante, kjer imajo vaje za dosego binokularnega vida (tj. gledanja z obema očesoma) in se jim pozneje morda operativno popravi škiljenje.

V predšolski, posebno pa v šolski dobi moramo načrtno pregledovati oči glede na vid in morebitne očesne bolezni. Važni so higienski ukrepi, kot je dobra osvetlitev delovnih prostorov, šol, pravilne šolske klopi. Nadalje je paziti in opozarjati na način branja, pisanja, risanja in skrbeti za intenzivno higienko propagando proti takšnim igram in igračam, pri katerih je nevarnost, da se po-

škoduje vid ali oči. Slabovidni spadajo v šolo za slabovidne.

Osvetlitev šolskih prostorov za pravovidne naj bo 200 luks, za slabovidne pa 400 luks.

II. VARSTVENI UKREPI PRI OČESNI HIGIENI DELA

Med delom je potrebno dobro zavarovati delavca, tako da ne pride do poškodbe kakršnegakoli dela telesa, posebno rok, glave in oči.

Za splošno zaščito uporabljamo različne ščitnike proti odletavanju delcev materiala, ki ga obdelujemo kot npr. les, kovino, plastiko, kemikalije – kakor tudi proti temperaturam, proti vplivom infrardečih in ultravijoličnih žarkov, raznih valov pri diatermiji, rentgenu, radiu ali celo pri atomski energiji.

Pravilna razsvetljava in dober vid sta nujno potrebna za varnost na delovnem mestu. Zato je treba delovno mesto pravilno razsvetliti po veljavnih elektrotehničnih predpisih sodobne svetlobne tehnike za varstvo oči proti bleščanju in ultravijolični razsvetljavi. Vid delavca se mora občasno načrtno pregledovati in po potrebi stalno ali občasno odrediti uporabo korekcijskih naočnikov, ki jih predpišemo glede na naravo dela in delovno oddaljenost. Slabovidnim je treba predpisati na delovnem mestu očala v obliki lupe, starovidnim pa morebitna bifokalna (dvožariščna) stekla. Osvetlitev delovnega mesta v industriji mora biti od 200 do 500 luks.

Delovna organizacija je delavcem dolžna brezplačno dati na voljo zaščitna očala, ščitnike za oči in glavo. Delavci pa so dolžni nositi ščitnike in zaščitna očala pri vseh tistih opravilih, pri katerih lahko pride do poškodbe oči ali vida, kot npr. pri brušenju, kovanju, avtogenem varjenju, pri livarskih delih v steklarnah, pri opravih s kemikalijami, pri močnem bleščanju in prašenju pri delu. Zelo koristne so razne kovinske, lesene ali kartonske pregrade, pa tudi zaščitni zasloni iz prozornega barvanega stekla med posameznimi delovnimi mesti. Zaščitna očala morajo imeti stransko zaščito in dovoljevati pravilno zračenje očesa. Snov za zaščito očala mora biti iz kaljenega stekla, morda ojačenega s kovinsko mrežico, vsebovati morajo zaščitne filtrske ploščice, ki so zmožne zadržati vse tiste žarke, ki so za oko nevarni. Barva zaščitnih očal je različna: ventralno siva, zelena, Hallaurjeva, umbral stekla s 55 % – 75 % zasenčenjem, urna stekla s 25 % – 55 % – 75 % zasenčenjem, kovinsko zavarovana Ghetal-

dus-ova stekla, svinčena stekla proti radijskim rentgenskim žarkom.

Na koncu teh razlag naj na kratko omenimo še družbeno vprašanje poklicne izbire glede na ostrino vida.

Pri poklicni izbiri je zelo važno upoštevati refrakcijske anomalije očesa: daljnovidnost (hipermetropija), kratkovidnost (miopija) in astigmatizem. Te anomalije nas lahko motijo pri delu zaradi slabše ostrine vida in zaradi posledičnih komplikacij v samem očesu. Slab vid pa vpliva tudi na psihofizično počutje delavca. Bližinsko delo lahko pod določenimi pogoji neprimerno vpliva na razvoj ostrine vida, posebej pri kratkovidnih in predvsem v fazi telesnega razvoja.

Različni poklici imajo tudi različne potrebe po ostrini vida. Meja te ostrine za poklice z večjimi zahtevami je $V = 2/3$, za poklice z nižjimi zahtevami vida pa je $V = 1/2$ na obeh očesih (po Salter-Kaiserjevih tablicah in po prof. Pavišiču). Glede vida imajo večje zahteve poklici kot npr. finomehanik, optik, urar, graver, kemik, fotograf, zdravnik, monter, inženir, tipo- in lipograf, slikar, krojač, šivilja, klesar, mizar, črkoslikar, brivec, železničar, avtoličar, šofer. Za nekatere od naštetih poklicev pa je predpisan celo boljši vid od $2/3$. Mnogi poklici pa potrebujejo poleg dobre vidne ostrine tudi stereoskopski (globinski) vid. Pri določenih poklicih je nujno potrebno pravilno razločevanje barv. To so delavci v pomorskem, železniškem, avionskem in cestnem prometu, v industriji barv, lakov, v tekstilni industriji in še nekaterih drugih.

Nekateri poklici potrebujejo dobro prilagoditev na temo oz. svetlobo, to so predvsem nočni čuvaji, nočni delavci, vozniki motornih vozil, aviatiki, rentgenologi.

Manjše zahteve za vid imajo npr. delavci papirnate stroke, knjigovezi, peki, kleparji, ščetkarji, delavci v industriji usnja, kovači, natakarji, kuharji, vrtnarji in nekvalificirani delavci, ki jih pa slab vid ovira pri morebitnem napredovanju.

Ne bomo omenjali higienskih ukrepov pri očesnih boleznih, kot so siva mrena, glavkom (zelena mrena), visoka kratkovidnost in podobno, ker bo o tem poučil bolnike njihov zdravnik.

Ta članek končujemo z željo, da bi prispeval k večji prosvetljenosti v higieni očesa in vida.

HIGIENA VIDA

Človek z normalnim vidom vidi jasno v daljavo in se pri gledanju ne utrjuje. Pri čitanju sedi

obrnjen naravnost proti mizi, kjer leži v srednji bralni razdalji trintrideset centimetrov od oči oddaljena knjiga. Čtivo naj bo osvetljeno dobro in z leve strani proti naši desni roki. Osvetlitev z dnevno svetlobo je bolj zdrava, kakor z umetno, vendar se direktne sončne svetlobe izogibajmo. Jakost osvetlitve delovnega mesta merimo v luksih (lux – izg. luks = merilna enota za svetlost) s posebno pripravo. Čitanje leže za oči ni primerno, ker si pri ležanju knjigo navadno preveč približamo očem, je slabo osvetljena in zato tako čitanje utrjuje oči.

Oni z nizko kratkovidnostjo delajo na bližino brez težav, na daljavo pa vidijo slabše, kar je odvisno seveda od stopnje kratkovidnosti. Če smo predpisali taki osebi očala, naj jih nosi stalno. Visoko kratkovidne osebe naj se izogibajo sunkovitih gibov glave, ki lahko povzročijo odstop mrežice.

Daljnovidni z nizko stopnjo daljnovidnosti ne potrebuje očal, če nima pri delu težav. Če se težave pojavijo pri bližinskem delu, naj dobi tak daljnovidni očala za čitanje in sploh za delo na blizu. Sicer jim pa očal ni potrebno nositi. Pri višjih stopnjah daljnovidnosti je nošnja očal potrebna za bližinsko delo in za gledanje v daljavo. Tedaj se nosijo očala stalno. Daljnovidni, ki tudi škili, mora nositi stalno taka očala, ki napako v lomu žarkov popolnoma popravijo.

Ko nastopi s 45. letom starostna vidnost, takrat dobijo ljudje, ki so prej normalno videli, očala za bližinsko delo. Rabijo jih le pri čitanju in drugem delu na bližino, sicer jih ne nosijo, saj na daljavo še vedno vidijo normalno.

OTROK IN OČALA

dr. Tone Žel

Otroka z očali ne srečamo redko. Vedno več takih otrok vidimo ne le v šoli, tudi mnogi

(nadaljevanje prihodnjic)

Ureja uredniški odbor: Slobodanka Videtič, Stevica Medek, Dragica Nenadič, Milan Travnikar, Milan Bračič, Marjan Pavlovič, Ivan Brodarič in Ivan Biščan. Glavni in odgovorni urednik: Toni Gašperič, tehnični urednik: Janez Pezelj. Izdaja Belokranjska trikotna industrija Metlika. VEZILO izhaja enkrat na mesec v 1700 izvodih. Stavek, filmi in prelom Dolenjski list, tiska KNJIGOTISK Novo mesto.

(nadaljevanje s 5. strani)

Leta 788. je prišla Istra pod frankovsko nadoblast, podobno kot Slovenija in severna hrvatska kneževina (Panonska Hrvatska ali Slavonska Hrvatska). Primorsko Hrvatsko ali Dalmatinsko Hrvatsko pa je Frankom uspelo osvojiti kasneje in to leta 803.

Leta 879. se je Primorska Hrvatska osvobodila tuje nadoblasti in postala neodvisna kneževina. Pod oblastjo hrvatskega kneza so bili tudi vzhodni deli Istre do reke Raše, medtem ko so bili zahodni deli pod oblastjo raznih grmanskih (nemških) velikašev.

Od 9. stoletja dalje so hrvatsko kneževino začeli resno ogrožati Benečani, ki so se bili razvili v najmočnejšo trgovsko in pomorsko silo v Pri tem pa so jih ovirali hrvatski knezi in Neretljani. Benetke kljub temu niso Pri tem pa so jim ovirali hrvatski knezi in Neretljani. Benetke kljub temu niso odstopile od tega načrta, ki pa so ga uresničile šele kasneje.

V 9. stoletju so vzhodno jadransko obalo začeli napadati tudi Arabci in napravili primorskim mestom precej škode. Plenili so in naše ljudi prodajali kot sužnje. Edino mesto, ki so ga zaman osvajali, je bil Dubrovnik, ki je bil dobro utrjen.

V 10. stoletju pa je Hrvatska razširila svoje meje in se vojaško okrepila. Knez Tomislav, kasneje kralj (925. leta), je razširil meje Hrvatske do Drave in Mure, združil Primorsko in Panonsko Hrvatsko ter okrepil svojo vojsko in mornarico.

Po Tomislavovi smrti, za časa njegovih naslednikov, je moč hrvatske države oslabela. To so izkoristile Benetke in leta 1000 premagale hrvatsko ladjevje in zavzele vso obalo od Krka do Dubrovnika. Samo Dubrovnik je tedaj uspel ohraniti svojo samostojnost s tem, da je Benetkam plačal davek.

V 11. stoletju je Istra prišla pod Koroško vojvodino in od tedaj je nenehno menjavala tudi gospodarje.

Duklja, kasneje Zeta, je bilo območje med Jadranskim morjem, Skadarskim jezerom in reko Zeto. V začetku 7. st. so jo poselili Slovani. V 9. st. je prišla v sestav prve srbske države. Leta 1189. jo je Števan Nemanja pripojil k Raški in v tem okviru je ostala vse do 15. stoletja. Za časa Nemanjičev se je Zeta znatno gospodarsko in kulturno razvila. To velja zlasti za njena primorska mesta. Po smrti carja Dušana se je Zeta odcepila v posebno enoto pod Balšiči. Od leta 1435 se je začela imenovati Črna gora.

V 11. stoletju se je Hrvatski posrečilo zopet dobiti nazaj dalmatinska mesta in otoke. Po smrti zadnjega hrvatskega kralja Petra, ki je padel v bitki z ogrskim kraljem Kolomanom na Gvozdu (leta 1097), je Hrvatska sklenila s Kolomanom sporazum (Pacta conventa) 1102. leta in ga priznala za kralja. S tem se je začela dolgoletna skupnost Hrvatske in Ogrske, v kateri je Hrvatska vztrajno branila svojo samostojnost. Dalmatinska mesta in otoki, katere je Koloman zopet dobil od Benetk, so uspeli ohraniti svojo samoupravo.

15. stoletje je bilo posebno usodno za vzhodno jadransko obalo. Južni del Jadrana so osvojili Turki, a Benetke so končno zvladale nad dalmatinskimi mesti in otoki, ker jim je ogrsko-hrvatski kralj Ladislav Neapeljski leta 1409 prodal celotno Dalmacijo za 100 tisoč dukatov. Tako je Beneška republika zagospodovala nad celotno vzhodno jadransko obalo (razen Dubrovnike republike) in jo obdržala pod svojo oblastjo vse do svojega propada 1797. leta. Hrvatska pa je takrat obdržala samo Hrvatsko primorje.

V 16. stoletju je Hrvatska v času borb za ogrski prestol izbrala za kralja Ferdinanda Habsburškega (1527. leta), računajoč, da se bo na ta način lažje obranila vse večje turške nevarnosti, ki pa ji tudi ni prizanesla.

V petstoletni borbi s Turki so jugoslovanski narodi veliko pretrpeli in veliko žrtvovali. Medtem ko se je v drugih evropskih deželah razvijalo gospodarstvo in so se menjavali družbeni

odnosi, so bili ljudje teh krajev na stalni straži, živeli so tako rekoč s puško v roki. Črnogorsko primorje je bilo zlasti podvrženo najpogostejšim turškim napadom. V borbi s Turki so se posebno izkazali uskoki, ki so napadali Turke na kopnem in na morju. 1617. leta so bili uskoki preseljeni v notranjost Hrvatske. Uskoška hrabrost je postala legendarna, opevali pa so jih tudi v mnogih ljudskih pesmih. Kljub temu pa je to težko obdobje zapustilo mnoge kulturno-umetniške spomenike po celi obali. Južni del Jadrana se je razvijal bolj pod vplivom Orienta (Vzhoda), severni pa pod vplivom Benetk.

Z odkritji novih dežel v 15. in 16. stoletju Sredozemlje preneha biti središče svetovne trgovine, pa tudi Benetke izgubljajo svoj prvotni pomen. Leta 1797 je Napoleon s svojo vojsko uničil Beneško republiko, nekaj let kasneje (1806) pa tudi svobodno Dubrovnisko republiko.

Leta 1809. je dobil Napoleon od Avstrije Slovenijo, Istro, Hrvatsko do Karlovca in celotno Jadransko obalo. Te dežele je združil v t. i. Ilirske province z glavnim mestom Ljubljana. Francoska oblast je v teh krajih trajala do propada Napoleona (leta 1815). Po Napoleonovem padcu se je pojavila na Jadranu nova pomorska sila – Avstrija, ki je po Dunajskem kongresu (1815. leta) dobila celotno Dalmacijo do Budve in Kotora, vse beneške posesti v Istri ter same Benetke. Kot svoje glavno pristanišče je Avstrija razvijala Trst na škodo vseh ostalih pristanišč

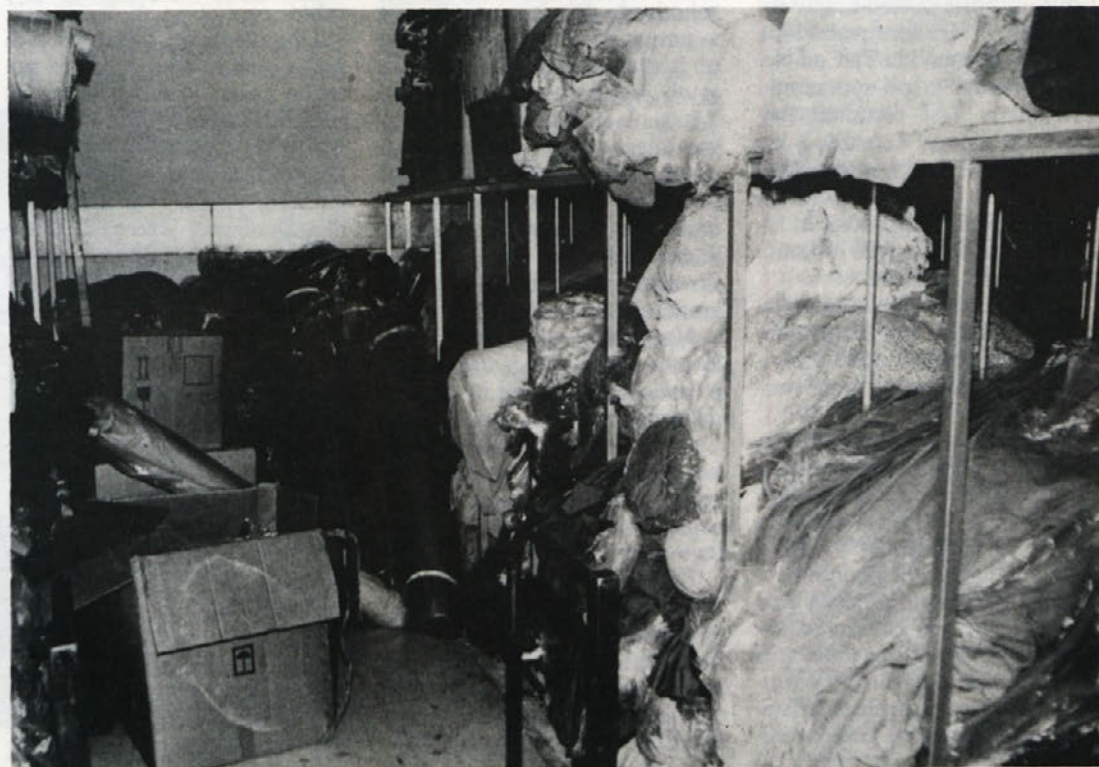
na vzhodni jadranski obali. Pomembno vlogo je imela tudi Reka, katero je Avstrija kot posebno območje pripojila k Ogrski. Hrvati pa so temu nasprotovali in so se borili, da bi Reko pripojili k svojim krajem, toda niso imeli uspeha. Reka se je začela močno razvijati, s cestami in z železnico pa je bila povezana z notranjostjo.

Hrabri in svobodoljubni narodi na teh naših obalah pa so vedno bolj težili h končni svobodi in zedinjenju. Težili so za ustanovitvijo svobodne državne skupnosti Južnih Slovanov, brez tujega jarma.

Ko je ob koncu prve svetovne vojne (1918. leta) Avstro-Ogrska propadla, a Turčija pa še nekaj let prej (za časa Balkanskih vojn – 1913. leta) in je morala zapustiti vse balkanske kraje, je bila ustanovljena nova država, kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, kasneje kraljevina Jugoslavija. Zaradi kratkega sodelovanja Italije v vojni proti Nemčiji in Avstro-Ogrski pa so zavezniki leta 1920 obljubili in dali le-tej dele Dalmacije, Istre in Slovensko primorje. Tako so se tedaj znašli pod oblastjo Italije otoki: Cres, Lošinj, lastovo in Palagruža; mesti: Zadar in Reka, Istra in Slovensko primorje. Pod fašistično Italijo se je nadaljevalo tradicionalno nasilje in pritisk na južnoslovanske narode.

V stari Jugoslaviji se primorskim krajem ni posvečalo dovolj pozornosti, ni se vlagalo dovolj sredstev, da bi se pospešil na-

(nadaljevanje na 8. strani)



Tako je „urejeno“ medfazno skladišče pri krojilnici. Je potem kaj čudnega, če pri inventurah ni vse tako, kot bi moralo biti? Posnetek je le za primer, stanje pa je v vseh skladiščih približno enako.

Foto: J. Žele

predek, ki so ga tujci stoletja preprečevali. Primorska mesta in mesteca se začno razvijati kot letovišča. To so bila zlasti: Kraljevica, Crikvenica, Split, Makarska, Dubrovnik, Budva in podobno.

Druga svetovna vojna je tem krajem prinesla ponovno okupacijo. Ko je 6. aprila 1941. leta Kraljevina Jugoslavija kapitulirala, je Italija okupirala celotno jadransko obalo, dele Hrvaške, Slovenije in Črno goro. Ostale dele države pa je okupirala prav tako fašistična Nemčija in njena satelita: Madžarska in Bolgarija. Jugoslavija je bila okupirana, vendar ni bila pokorjena. Na čelu s Komunistično partijo Jugoslavije in vodjo Josipom Brozom—Titom so se Jugoslavlani 1941. leta dvignili na vstajo proti okupatorju. Ta vstaja, jugoslovanska narodnoosvobodilna borba je bila prva vstaja v okupirani Evropi proti fašističnim zločincem. V Jadranskem primorju so bili vsi otoki, vsi gozdovi, vsi hribi in podobno zavetje za partizane.

Tradicionalno območje gusarjev je dalo tudi takrat prve mornarje naše mornarice in v junaških podvigih oživilo tisočletno tradicijo pomorskega junaštva. V Podgori pod Biokovim je bil v začetku 1943. leta osnovan Prvi mornarski odred, iz katerega se je razvila Jugoslovanska vojna mornarica in trgovska mornarica socialistične Jugoslavije.

Slovensko primorje in Istra sta se dvignila na vstajo za osvoboditev in združenje v matičnim ozemljem. V osvoboditvi teh krajev so poleg domačih sodelovali tudi borci iz vseh krajev Jugoslavije. Narodnoosvobodilna vojska je osvobodila Trst od Nemcev, vendar je po sporazumu zaveznikov Trst formiran najprej v svobodno ozemlje, a kasneje z Londonskim memorandumom 1954. leta pripojen k Italiji. Slovensko primorje in Istra sta bila osvobodjena in končno vrnjena Jugoslaviji.

Ko potujemo po Jadranu, lahko na mnogih krajih opazimo spomenike junaške dobe primorskih Jugoslovanov v drugi svetovni vojni.

Po osvoboditvi Jugoslavije leta 1945 je jugoslovansko primorje doživelo vzpon in razcvet. Razvijati se je začela trgovska kornarica, ladjedelništvo, raznovrstna industrija in podobno. V zadnjih desetletjih pa se na obali razvija turizem kot ena od najmočnejših in najpomembnejših gospodarskih dejavnosti. V izgradnjo hotelov, kopaljšč, pristanišč in podobno se vlagajo velika sredstva, a obalo, znano po svoji posebni lepoti, obiskujejo številni domači in tuji dopustniki, ki v njenih letoviščih in zi-

movališčih iščejo počitek, zdrave in razvedrilo.

Jadransko morje, najlepši zaliv Sredozemskega morja, zavzema površino 138.595 km². Dolgo je 783 km, široko pa okoli 200 km. Nahaja se med Apeninskimi in Balkanskimi polotokom, prek Otrantskih vrat pa je spojeno z Jonskim morjem. Podmorska pregraja, ki se vleče od polotoka Gargano na italijanski obali pa do Palagruže in Lastova na naši jugoslovanski obali, deli Jadransko morje na severni in južni del, ki se razlikujeta glede globine morja. V severnem, plitvejšem delu Jadranskega morja je povprečna globina morja med 50 in 100 metrov (v Tržaškem zalivu celo pod 50 m); v južnem, globljem delu pa tudi okoli 1400 m. Povprečna globina celotnega Jadranskega morja je okoli 240 m. Slanost Jadranskega morja je v povprečju enaka slanosti Sredozemskega morja. Slanost v severnem delu Jadranskega morja je manjša kot v južnem, z ozirom na to, da se v severni del izliva večje število rek. Prozornost in bistrina Jadranskega morja sta zelo veliki. Naše morje je eno najbolj prozornih in bistrih na svetu. Ponekod je prozornost morja tudi do 50 m.

Jadransko podnebje je eno od variant sredozemskega podnebja. Podnebje na Jadranu je zelo blago, zdravo in ugodno za življenje in počitek. Povprečna temperatura je v januarju od 4,9°C do 9,8°C, v juliju pa od 22,8°C do 25,9°C.

Iz Jonskega morja preko Otrantskih vrat priteka v Jadransko morje iz Sredozemlja morski tok, ki poteka ob vzhodni jugoslovanski obali do zahodnega dela Istre, nato pa se v nasprotni smeri vrača nazaj ob italijanski obali. Hitrost toka je ob jugoslovanski obali okoli 7 km, ob italijanski obali pa 14 km dnevno. Ena veja tega toka poteka od otoka Mljetja proti polotoku Gargano. Plima in oseka se menjavata dvakrat dnevno. Medtem ko je na jugoslovanski obali plima, je na italijanski oseka in obratno.

Maestral je osvežujoč veter, ki piha poleti vzdolž cele obale, pojavlja pa se zjutraj in ves dan do večera. Prinaša lepo vreme. Če tega vetra ni, je lahko pričakovati spremembo vremena. Jugo je veter, ki prinaša vlažen, topel zrak in ustvarja večje valove (tudi do 3 m).

Burja je specifičen primorski veter in piha največkrat pozimi (v januarju in februarju). Nastane takrat, ko se z obalnih višin spušča mrzel in suh kopenski zrak z veliko hitrostjo (tudi preko 120 km/h) in ostro udarja na morsk gladino, izzivajoč velike in močne valove (tudi do 5 m višine).

Skupna dolžinaobale Jadran-

skega morja vzdolž Apeninskega in Balkanskega polotoka znaša, vključujoč tudi otoke, 7867 km. Od tega pripada Italiji 1272 km, Grčiji 73 km, Albaniji 406 km, Jugoslaviji pa 6116 km, kar znaša 78 % celotne obalne črte. Jugoslovanska obala se nahaja na območju štirih socialističnih republik: Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine in Črne gore.

Posebno lepoto jugoslovanske obale pa predstavljajo številne uvale, drage, zatoni, zalivi in zlasti otoki, od katerih je 66 naseljenih, okrog 660 nenaseljenih in več kot 600 grebenov in čeri.

Privlačnost jugoslovanske jadranske obale pa ni samo v njeni razčlenjenosti, temveč tudi v posebnosti njenega reliefa. Iznad zelenega primorskega pasu se dvigajo strme, kraške gorske verige Učke, Velebita, Dinare, Svilaje, Kozjaka, Mosora, Biokova, Riliča, Orjena in Lovčena. Največji od teh kraških gorskih verig pa je orjaški Velebit, ki se razteza ob jadranski obali v dolžini okrog 120 km od Vratnika do Zrmanje. Velebit je mogočna gora, ki poseduje raznovrstne naravne lepote (n. pr. Paklenica).

Kras je pomembna značilnost gorskega zaledja obalnega pasu in mnogih pretežno kraških otokov. Kras, to je poseben svet, nekaj posebnega, edinstvenega na svetu. Verige teh kraških planin so globoko razjede z razpokami, v katerih se zgublajo in izginjajo celotne reke ponikalnice. Podmorski izvirni pitne vode, ki jih je mnogo ob obali, pa so nadaljevanje že omenjenih rek ponikalnic, ki se skrijejo in občasno z daljšim ali krajšim tokom pojavljajo na površini.

Ob obali se nahajajo tudi krška jezera. Med njimi je posebno znano Vransko jezero pri Biogradu v Dalmatinskem primorju. Je sladkovodno jezero in je globoko okoli 4 m. V Črnogorskem primorju se nahaja veliko Skadarsko jezero, ki ga napajajo reke Morača, Zeta in Drim. Ima okoli 500 km² površine. Iz Skadarskega jezera se reka Bojana izliva v Jadransko morje.

Poleg omenjenih naravnih lepote in redkih posebnosti se ob obali nahajajo še mnogi zavaro- vani predeli ali naravni spomeniki. To so razni rezervati, ki jih je precej. Vsa ta zaščitena območja so samo del mnogih lepote, ki jih nudita Jadran in njegova vzhodna obala.

V Jadranskem morju živijo številne vrste rastlin in živali. Morska flora sega tudi do 250 m globine. Največ rastlin in živali živi na dnu. Tu so razne vrste koral itd. Poleg rib, ki jih je več vrst, živi v Jadranskem morju tudi mnogo glavonožcev, polžev, rakov, školjk in podob-

no. V Jadranskem morju so tri vrste delfinov. Je tudi nekaj vrst morskih psov, ki pa niso tako nevarni; nevarni zaidejo v Jadran iz Sredozemlja edino takrat, ko sledijo kakšni večji prekoceanski ladji.

Vse te značilnosti Jadrana: milo podnebje z obilo sonca, bujna vegetacija, zdrava morska voda in podobno vplivajo na to, da je jadranska obala vse leto primerna za počitek in zdravljenje. Bogate vrste rib v Jadranu, razčlenjenost obale in ugodni morski tokovi pa nudijo posebno priložnost tudi za športni ribolov in podobno.

Ob obali so se ohranili tudi mnogi stari običaji in stare ljudske noše. Zlasti znane so črnogorska (v Črnogorskem primorju), dalmatinska in istrska ljudska noša. Posebno zanimivost predstavljajo nekatere stare obrti, ki pa tudi ob obali na žalost izginjajo. To so n.pr. zelo poznane paške čipke (na otoku Pagu), dubrovniški filigrani (iz zlata in srebra), izdelani okraski iz dalmatinskih koral in podobno.

Prebivalstvo ob obali ima tudi svojo sredozemsko (jadransko) kuhinjo, ki pretežno sestoji iz povrtnin in rib. Kot začimbo uporabljajo domače olivno olje. Različne školjke pripravljajo na več načinov. Posebna specialiteta je jastog z znanim istrskim in dalmatinskim pršutom in ovčjim sirom. Svetovno znan je paški sir (z otoka Paga). Od vin so že od nekdaj znani zlasti istrski teran, malvazije, mostarska žilavka in druga.

Sodobni turisti lahko pridejo na Jadran z letali, ladjami, vlakci, avtobusi itd. Za njihovo udobnost skrbijo mnogi hoteli vseh kategorij, mnoge privatne sobe, turistična društva, informacijski centri, bencinske črpalke, moteli, kampi, pošte, banke, bolnišnice, ambulante, drugi rekreacijski centri in mnoge druge ustanove.

MILAN BRAČIKA

ZAHVALI

Sodelavcem, kolegom in tovarišem, ki so mi v težkih trenutkih ob smrti mojega očeta kakorkoli bili ob strani, iskrena hvala!

JOŽE ZORKO

Ob boleči in prerani smrti Mihaela Kaburja se iskreno zahvaljujemo njegovim sodelavcem iz Beti za podarjene vence, cvetje, za spremstvo in tolažilne besede ob pogrebu, za izraze sožalja in za sočustvovanje. Hvala vsem, ki so spoštovali in ljubili našega Mihaela—Miča.

OŽJI SORODNIKI